

Neustálá degradace pobřeží Evropy ohrožuje životní úroveň

Život u moře je velmi atraktivní. Lidé považují pobřeží za neměnnou hodnotu, avšak nezvratné změny poškozující pobřežní ekosystémy pokračují nezmenšeným tempem. Z dosavadního vývoje vyplývá, že změny ve využívání půdy v přímořských oblastech jsou obvykle rozsáhlejší než jinde. Např. uměle vytvořené plochy se na evropském pobřeží rozrůstají o třetinu rychleji než ve vnitrozemí. Tyto změny jsou velmi rozšířené a podléhají řadě faktorů – demografickým změnám, hospodářské restrukturalizaci, zvýšené životní úrovni, trávení volného času a struktuře světového obchodu. Uvedené faktory vedly v mnoha přímořských oblastech k rychlým změnám, které drastickým způsobem ovlivnily potenciální dlouhodobou životaschopnost pobřežních ekosystémů a služeb, které poskytují. Je stále více pravděpodobnější, že stávající vlivy na pobřežní ekosystémy se změnou klimatu ještě zhorší.

Pobřežní ekosystémy poskytují společnosti celou řadu služeb. Mezi zásobovací služby pobřežních ekosystémů lze zahrnout poskytování potravy, palivového dříví, energetických zdrojů a přírodních produktů, za kulturní (estetické) služby ekosystémů je považováno zprostředkování přírodního prostředí vhodného pro rekreaci a turistiku. Navíc plní důležité regulační a podpůrné funkce, např. zajišťují stabilizaci pobřežní linie, zmírňují přírodní rizika, či detoxikují znečištěné vody. Jelikož pobřeží v kontextu světového obchodu a logistiky čím dál více přebírá úlohu „vstupní brány“, stále se rozvíjí, a funkce ekosystému se tudíž znehodnocují.

Tento vývoj je důležitý, neboť uvedené služby a funkce pobřežních ekosystémů představují významnou část

celkové ekonomické hodnoty pobřežních oblastí. Například evropské biologické mořské zdroje závisí z velké míry na kvalitě pobřežních oblastí. Jsou-li přirozené funkce pobřežních ekosystémů narušeny, proces jejich degradace se postupně urychlí a ztíží jakoukoli možnou reakci společnosti. Tyto přirozené funkce nelze nahradit žádnou technologií nebo technikou.

Až na několik výjimek patří většina pobřežních oblastí mezi nejméně hospodářsky rozvinuté v EU. V roce 1996 bylo 19 z 25 méně preferovaných oblastí v EU-15 přímořských. Tato otázka je důležitá i dnes v rozšířené EU-25. Sociální a hospodářské problémy (např. migrace a nedostatečná ekonomická infrastruktura) postihují zejména malé ostrovy.

Rozvoj pobřeží byl dosud založen na hospodářské restrukturalizaci, které bylo dosaženo zejména prostřednictvím cestovního ruchu a související konjunktury stavebnictví, především ve středomořských a atlantických oblastech. Jinde byla vzhledem k výraznému poklesu zásob ryb upřednostňována hospodářská restrukturalizace rybolovu. V důsledku vzrůstajícího počtu přístavů a objemu námořní dopravy začala pobřeží plnit i funkci logistické základny.

Současně jsou pobřežní ekosystémy přímo ovlivňovány urbanizací, rozvojem letovisek a přístavů a akvakulturou. Dopad těchto faktorů je rozsáhlejší než přímý vliv znečištění, sedimentace a změn v dynamice pobřeží.

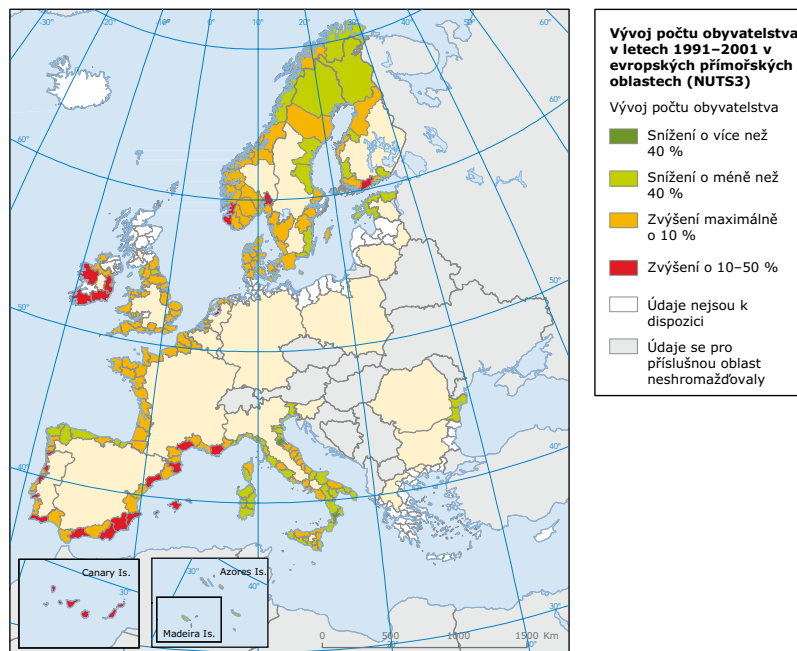

Pro přímořské biotopy, jako jsou extenzivní zemědělské plochy, mokřady a mořská dna porostlá řasami, představují významnou hrozbu také ničivé metody rybolovu, nadměrné využívání pobřežního mořského dna, změna klimatu a zvyšování hladiny moří.

Hustota obyvatelstva je v přímořských oblastech navíc v průměru o 10 % vyšší než ve vnitrozemí, v některých zemích dokonce až o 50 %. Více znepokojující je však skutečnost, že přírodní plochy na pobřeží jsou člověkem přeměňovány na plochy uměle vytvořené rychleji, než roste hustota obyvatelstva. Tyto změny jsou vzhledem ke svému nevratnému charakteru považovány za jednu z hlavních hrozeb udržitelného rozvoje přímořských oblastí. Bydlení (v mnoha oblastech zejména sekundární bydlení), služby a rekreace jsou hlavními faktory – jsou důvodem 61 % záboru přímořské půdy pro uměle vytvořené plochy.

V minulosti byla většina přímořských oblastí považována za periferní. V současnosti jsou však pobřežní oblasti Evropy stále více pokládány za nejlepší lokality pro rozvoj. V Evropě existuje mnoho přímořských oblastí, kde člověkem vytvořené povrchy tvoří více než 45 % celkové plochy pobřežního pásu (tj. až 1 km od břehu). Mezi nejvíce využívané oblasti patří pobřeží Středozemního moře (přimořské oblasti ve Francii, Španělsku a některých částech Itálie). Pobřeží Atlantického oceánu ve Francii je navíc celá hustě zalidněna, stejně tomu je i v atlantických oblastech

Vývoj počtu obyvatelstva v letech 1991–2001 v evropských přímořských oblastech

Zdroj: EEA, 2006, na základě sčítání lidu v letech 1991 a 2001, Eurostat.

ve Španělsku (Baskicko a Huelva) a na rozsáhlých částech portugalského pobřeží. Řada přímořských oblastí u Severního moře je také intenzivně zastavěna (Nizozemsko a Belgie).

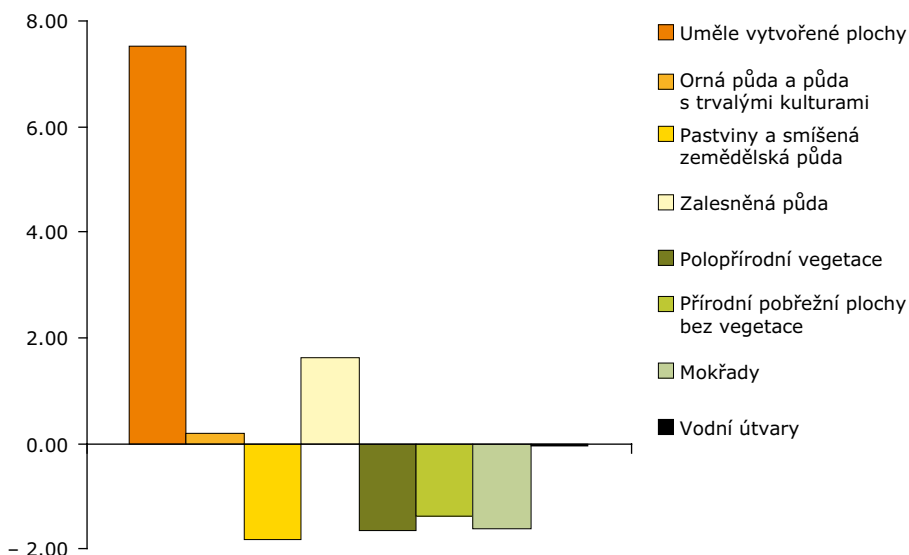
Vyšší životní úroveň v celé EU, liberalizace evropských leteckých tras vedoucí k rozmachu nízkonákladových leteckých společností společně s rozvojem transevropských silničních a železničních komunikací výrazně zvýšily mobilitu Evropanů, a zejména dostupnost přímořských oblastí. Růst osobních příjmů navíc znamená, že lidé investují do sekundárního bydlení, a to především v přímořských oblastech, neboť se jedná o dobrou investici přinášející navíc nové možnosti trávení volného času. Rozvoj zařízení a služeb pro uživatele sekundárního bydlení a turisty

(např. hotelů, aquaparků, golfových hřišť a motokárových okruhů) navíc znamená, že mnohým přímořským oblastem hrozí ztráta místní identity.

Přimořské oblasti stojí před další hrozbou vyplývající ze změny klimatu. Různé výše uvedené faktory, které s klimatem nesouvisí, již zřejmě negativně ovlivňují dlouhodobou životaschopnost pobřežních ekosystémů, a tím i jejich schopnost zvládnout další zatížení plynoucí ze změny klimatu. Přirozená záplavová území hlavních evropských řek již byla povětšinou obětována rozvoji (např. v případě Rýna, Labe a Pádu). Přimořské nížiny zaznamenaly obdobně rychlou míru rozvoje; v letech 1999 až 2000 se rozloha uměle vytvořených ploch v těchto oblastech rozšířila o 1 900 km². Tento trend

Změna v půdním pokryvu na 10 km pobřežní zóny v 17 přímořských evropských zemích, 1990–2000

Čistá procentuální změna v půdním pokryvu vzhledem k prvnímu roku

Zdroj: EEA, 2006.

nevykazuje žádné známky zmírnění tempa rozvoje. Důsledkem toho dochází v mnoha přímořských oblastech k tzv. „sevření pobřeží“. Pojem „sevření pobřeží“ popisuje situaci, kdy se zástavba a infrastruktura rozšiřují a

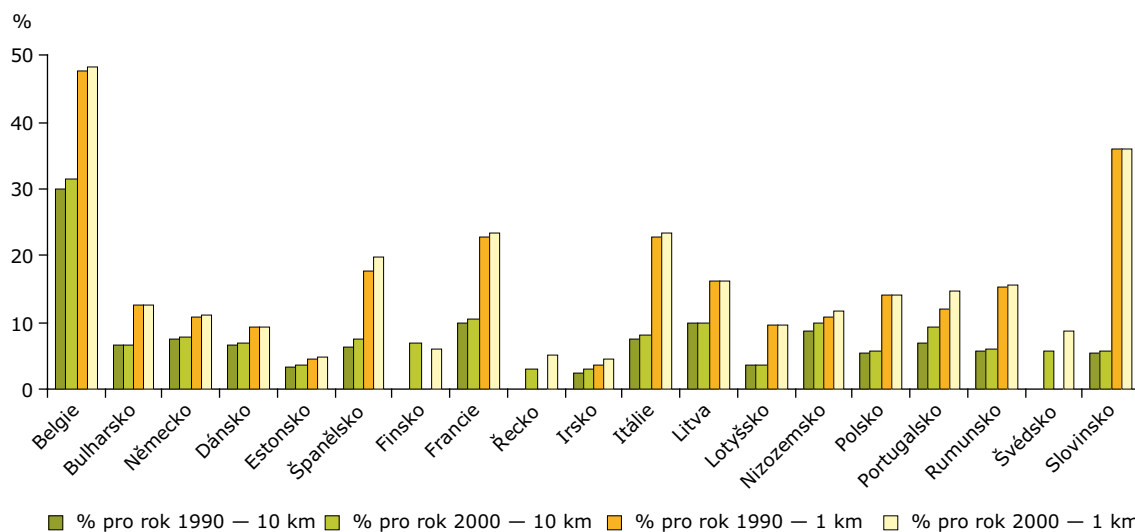
přibližují se k pobřežní čáře na úkor přírodních systémů, které za normálních okolností fungují jako nárazová zóna mezi mořem a pevninou. Tento jev snižuje odolnost přímořských oblastí vůči změně klimatu a zvýšení hladiny moře, zejména

za extrémního počasí, jako např. při vzednutí mořské hladiny v důsledku bouře.

Zlepšení managementu přímořských zón, zejména s ohledem na územní plánování, může snížit zranitelnost přímořských oblastí v důsledku změny klimatu. V několika zemích se objevují vnitrostátní strategie pro přizpůsobení se změně klimatu, které jsou jasným vodítkem pro zlepšování přirozené odolnosti přímořských oblastí a jejich udržitelného rozvoje. Základní myšlenka jednotného managementu pobřeží dobře odpovídá např. zásada „řízeného ústupu“ z pobřeží, která si klade za cíl snížit zranitelnost sociálně-environmentálních systémů v důsledku změny klimatu.

Od roku 1995 vedly obavy o stav evropského pobřeží k řadě iniciativ EU vycházejících z jednotného managementu pobřežních zón (ICZM). Snahou ICZM je uvést potřeby rozvoje do rovnováhy s ochranou

Zastavěná plocha na pobřežním pásu od 0 do 1 km v porovnání s 10 km zónou, 1990–2000

Zdroj: EEA, 2006.

zdrojů, o něž se přímořské ekonomiky opírají. Specifickým cílem EEA je podílet se na přezkoumání doporučení Evropského parlamentu a Rady o provádění ICZM (2002/413/ES) v roce 2006. Tematikou pobřežních oblastí se zabývá také Evropská tematická strategie ochrany a zachování mořského prostředí;

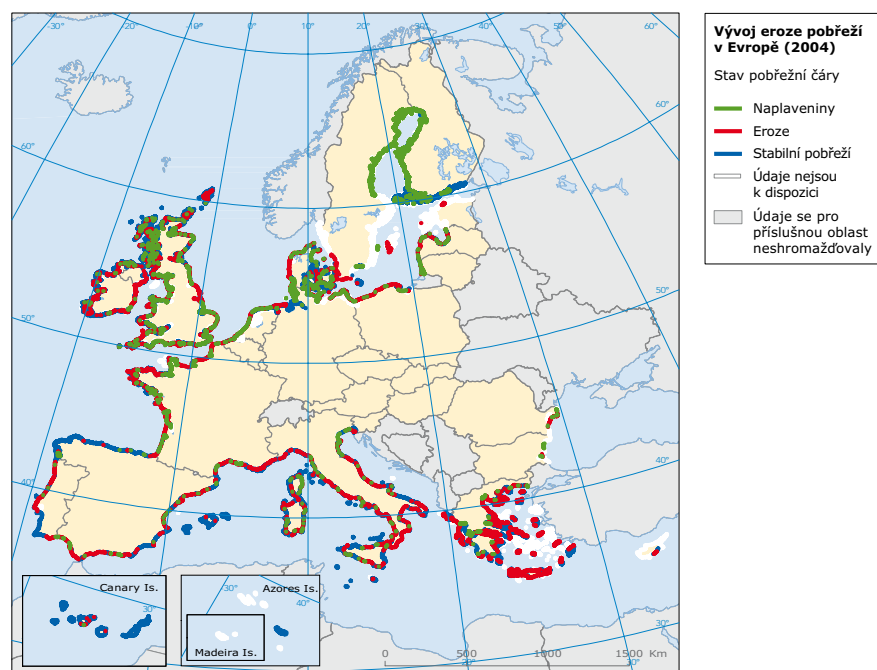
podporuje přístup založený na ekosystémech a navrhuje mořské regiony. EU také zahájila práci na přípravě námořní politiky. Všechny tyto nové strategie či politiky mohou přispět ke zlepšení jednotného managementu pobřežních zón a jejich ekosystémů. Hlavním ukazatelem úspěchu bude navrzení koherentních opatření

v rámci všech uvedených politik a strategií a jejich uplatňování prostřednictvím lepších řídicích mechanismů.

Bibliografie

EEA (2006), *The changing faces of Europe's coastal areas* (Mění se tvář evropských přímořských oblastí), zpráva EEA č. 6/2006, Evropská agentura pro životní prostředí, Kodaň.

Vývoj eroze pobřeží v Evropě, 2004

Zdroj: EEA, 2006, založeno na projektu Eurosion, 2004.

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Enquiries: eea.europa.eu/enquiries

